

3 בי אפ

חינוך פוליטי וחינוך אידיאולוגי - ההחנות

החינוך הפוליטי יוגדר כאן כפעילות המתבצעת בבית הספר באמצעות התכנים שבתכניות הלימודים המקובלות או באמצעות התכנים האקטואליים של הפוליטיקה הלאומית והבין-לאומית, שמטרתה פיתוח כשריו האינטלקטואליים ורגישותו המוסרית של התלמיד, לצורך הפעלתם במצבים המזמינים נקיטת עמדות בעניינים פוליטיים. בפירוש הזה אין מטרת החינוך הפוליטי שומת מכל עיסוקיו האחרים של בית הספר או של כל המסגרות האחרות של החינוך הפורמלי, כשאלה מונחים, על ידי תפיסת חינוך, המכוונת לטיפול האוטונומיה האינטלקטואלית והמוסרית של היחיד.

גישה אחרת לעיסוק בתכנים אקטואליים של החיים הפוליטיים ובמשמעויות הפוליטיות של מקצועות הלימוד השונים היא זו של החינוך האידיאולוגי. עיקרה של התפיסה הזאת הוא שימוש בתוכני החיים הפוליטיים האקטואליים ובתכנים של תכניות הלימודים לגיוס תמיכתו של התלמיד בעמדה פוליטית המועדפת על ידי מחנכיו או על ידי המוסד שבו הוא מתחנך.

ההבחנה הבסיסית בין החינוך הפוליטי והחינוך האידיאולוגי היא איפוא זאת: התכנים הפוליטיים משמשים את החינוך הפוליטי כאמצעים לטיפול כשריו של החניך ובכללם טיפוח כושרו להגיע בכוחות עצמו לעמדה בשאלות פוליטיות, המטרידות אותו בהווה וכאלה שהוא עשוי להיתקל בהן בעתיד. בחינוך האידיאולוגי, לעומת זאת, משמשים התכנים הפוליטיים את המחנכים כאמצעים להרכשת עמדה פוליטית, המקובלת עליהם, לחניכיהם.

לצורך הבהרה נוספת של ההבדל בין שתי הגישות האלה יאמר עוד: החינוך הפוליטי מכוון לטיפול יכולתו של היחיד לפעול בתחום הפוליטי כיצור אוטונומי, המכריע את הכרעותיו בתחום הזה תוך הזדקקות מינימלית אפשרית לדעת קהל, למנהיגים, לדעות קדומות, למוסכמות, ללחץ קבוצתי וכו'; החינוך האידיאולוגי, לעומת זאת, עיקרו במאמץ לשכנע של התלמיד בדבר יתרונה של עמדה פוליטית המועדפת על ידי מחנכיו, שאינם נמנעים בדרך כלל מלהזדקק לדעת קהל וללחץ קבוצתי, להפעלת סמכותם ולשימוש בסטריאוטיפים הרווחים בסביבה בשעה שהם מנסים להביא את חניכיהם לקבלת העמדות הפוליטיות, הרצויות להם.

הדרך המוחשית להצגת ההבדל בין שתי הגישות השונות האלה היא על ידי פירוט תוצרי הפעולה החינוכית המבוקשים בשתיהן. תוצריו של החינוך הפוליטי הם גישה רציונלית לפעילות פוליטית, הנשלטת על ידי בקרה של ערכים אנושיים בסיסיים. תוצריו של החינוך האידיאולוגי היא האמונה ב"נכונותה" או ב"צדקתה" של דרך פוליטית מסוימת, הנאמנות למסגרות מפלגתיות, המלווה באמונה משלימה, האומרת שכל הדרכים האחרות בפוליטיקה וכל המסגרות המפלגתיות האחרות הן פסולות. העניינים הטעונים ליבון בהקשר הזה הם איפוא אלה: א) משמעותה של הרציונליות (בפוליטיקה, ב) תפקידם בפוליטיקה של הערכים האנושיים-בסיסיים.

ניתן לסכם זאת בסכמה:

חינוך אידיאולוגי

חינוך פוליטי

גיוס תמיכה בעמדה
פוליטית מועדפת

המטרה: אוטונומיה אינטלקטואלית -
מוסרית

=

=

שכנוע

פיתוח כושר הכרעה
(בחינה ביקרתית)

אמונה בצדקתה של דרך
מסוימת כשכל הדרכים
האחרות פסולות

התוצר: גישה רציונלית
בקרה של ערכים אנושיים